

”Delta eller att inte delta?”

– en komparativ studie om elevers inställning till idrottsämnet mellan studie- och yrkesprogram

Amaya Ericsson

GYMNASTIK- OCH IDROTTSHÖGSKOLAN

Examensarbete 32:2009

Lärarprogrammet 2007-2011

Seminariehandledare: Kent Sahlin

Examinator: Jane Meckbach

Sammanfattning

Syfte och frågeställningar

Mitt syfte är att undersöka gymnasieelevers inställning till ämnet idrott och hälsa och specifikt ta reda på om det finns skillnader mellan de yrkesförberedande- och studieförberedande programmen och vad eventuella skillnader kan bero på. Frågeställningarna som besvarar syftet är följande; Vad skiljer sig mellan yrkes- och studieförberedande programmen med avseende på hur viktigt eleverna tycker ämnet är och hur nöjda de är i ämnet idrott och hälsa?, Hur skiljer deltagandet i ämnet idrott och hälsa mellan yrkes- och studieförberedande klasser?, Vilka skillnader mellan elever i yrkes- och studieförberedande klasser kan ses i andra avseenden kring ämnet?, och Om skillnader finns vilka faktorer kan förklara dessa?

Metod

En komparativ studie har genomförts vars metod gick ut på att svara på enkäter. Dessa har delats ut till 145 elever i 11 klasser. Eleverna var till hälften yrkesförberedande elever och till andra hälften studieförberedande elever från skolans samtliga program i åk 3 på en av Storstockholms gymnasieskolor. Enkäten innehöll totalt 20 frågor där majoriteten var slutna. Frågorna handlade bland annat om hur elever upplever ämnet idrott och hälsa samt andra faktorer som kan tänkas vara orsak till negativ eller positiv inställning till ämnet. Resultaten har bearbetats i statistikprogrammet SPSS.

Resultat

Majoriteten (70 %) av yrkesförberedande elever tyckte att ämnet var något viktigt till mycket viktigt mot 82 procent av studieförberedande eleverna. Av de yrkesförberedande eleverna var 73 procent något nöjda till mycket nöjda i ämnet mot 89 procent av de studieförberedande eleverna. Det finns en markant skillnad i hur ofta elever deltar eller inte deltar; 32 procent av yrkesförberedande elever deltar alltid i ämnet mot 69 procent av studieförberedande elever. Faktorer som kan förklara att elever i yrkesklasser deltar mer sällan är det senaste betyget från grundskolan ($P < 0.00$) och motivationen till att delta ($P < 0.03$).

Slutsats

Yrkesförberedande elevers negativa inställning jämfört med studieförberedande elevers påvisas tydligast i handling (frånvaro) och mindre i hur viktigt eleverna tycker ämnet är, eller ifall de är nöjda med undervisningen i idrott och hälsa. Ett lägre betyg i grundskolan och låg motivation kan vara orsaker till att elever i yrkesklasser jämfört med studieförberedande klasser deltar mer sällan i ämnet.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1 Inledning.....	1
1.1 Introduktion.....	1
1.2 Bakgrund.....	1
1.3 Forskningsläget.....	4
1.3.1 Upplevelser inför skolans idrott och hälsaämne.....	4
1.3.2 Miljömässiga faktorer, deltagande och otrivsel i livet.....	5
1.3.3 Amerikansk studie om deltagande i idrottsundervisning.....	6
1.3.4 Sammanfattning av tidigare forskning.....	6
1.4 Syfte och frågeställningar.....	7
1.4.1 Definitioner.....	7
1.5 Teoretiska utgångspunkter.....	8
2 Metodik.....	11
2.1 Val av metod.....	11
2.2 Avgränsningar.....	11
2.4 Genomförande.....	12
2.5 Reliabilitet och Validitet.....	12
2.6 Enkätutformning.....	13
2.7 Databearbetning.....	13
2.8 Forskningsetisk diskussion.....	14
3 Resultat.....	15
3.1 Vilka attityder kan ses mellan yrkes- respektive studieförberedande program?.....	15
3.2 Hur kan beteenden yttra sig mellan yrkes- respektive studieförberedande program? ...	16
3.3 Vad mer skiljer sig mellan elever i yrkes- och studieförberedande program?.....	16
3.4 Vilka faktorer kan förklara de stora skillnaderna mellan programmen?.....	20
4. Diskussion.....	21
4.1 Vad skiljer sig mellan yrkes- och studieförberedande programmen med avseende på hur viktigt de tycker ämnet är och hur nöjda de är i ämnet idrott och hälsa?.....	21
4.2 Hur skiljer deltagandet i ämnet idrott och hälsa mellan yrkes- och studieförberedande klasser?.....	22
4.3 Vilka skillnader mellan elever i yrkes- och studieförberedande klasser kan ses i andra avseenden kring ämnet?.....	22
4.4 Om skillnader finns, vilka faktorer kan förklara dessa?.....	23
4.5 Sammanfattning av diskussion.....	26
4.7 Vidare forskning.....	27
Käll- och litteraturförteckning.....	28

Bilaga 1 Käll- och litteratursökning

Bilaga 2 Elevenkät

1 Inledning

1.1 Introduktion

För vår hälsa är det betydelsefullt att skapa intresse för och glädje i regelbunden fysisk aktivitet. Idrottslärare har därför ett viktigt uppdrag i att påverka våra elever positivt. Ämnet ska ha ett stort utbud av aktiviteter då eleverna kan få en chans att finna något som passar dem att fortsättningsvis vilja utöva idrott utanför skolan.¹ Ibland vill eleverna inte delta i idrott och hälsa av olika skäl men de tvingas ändå till att medverka för att få betyg. Elever på yrkeslinjerna har oftare än andra elever visat negativa attityder inför skolans idrott och hälsaämne.² Flickor i större grad än pojkar verkar också vara de som avstår från att delta och de känner sig oftare sämre än pojkarna i ämnet.³ Det finns forskning som även påpekar att idrottslärarna har en stor påverkan på eleverna gällande könsmärkta idrotter som i större grad gagnar pojkarna.⁴

Det är av stor betydelse att undersöka ungdomars upplevda känslor inför ämnet idrott och hälsa i gymnasieskolan då forskningen där inte är så utbredd. Jag undrar därför om beteenden och attityder skiljer sig mellan de studieförberedande och yrkesförberedande eleverna? Om det skiljer sig kan det därför vara intressant att undersöka vad detta kan bero på sett från en socialpsykologisk synvinkel.

1.2 Bakgrund

Mitt intresse riktas mot de unga vuxna som formar sina liv efter sina egna värderingar. Gymnasieskolans elever kändes därför rimlig att undersöka då jag ville se vilka värderingar och attityder eleverna har inför ämnet idrott och hälsa. I gymnasiet är det inte ovanligt att enbart ha kursen idrott A i årskurs ett och två. I årskurs tre brukar oftast ämnet försvinna om inte eleven själv väljer att läsa ytterligare valbar kurs inom ämnet.

¹ *Läroplaner för det obligatoriska skolväsendet och de frivilliga skolformerna: strävansmålen i Idrott och hälsa, Lpo 94 : Lpf 94* (Utbildningsdep., Stockholm, 1994).

² Göran Patriksson; "Ämnet Idrott och hälsa i gymnasieskolan", *Svensk idrottsforskning*, 3 (2002), s. 52.

³ Jane Meckbach & Suzanne Lundvall, "Flickor och fysisk aktivitet"; *Svensk idrottsforskning*, 4 (2008), s. 12.

⁴ *Ibid.*, s. 17.

I denna studie hade den undersökta skolans ledning bestämt sig för att även införa idrott B. I och med det blev ämnet obligatoriskt i alla tre årskurser. Elever i årskurs tre har idrott en gång i veckan i både yrkesprogrammen och studieförberedande programmen. Ett undantag för yrkesprogrammen då de brukar vara ute på praktik och därför missar vissa veckor under denna period. Skolan har haft problem att motivera yrkesklasserna att delta i idrott och hälsaämnet då många elever ändå visade på ett bestående ointresse. Under det sista läsåret får eleverna dessutom betyg i idrott och hälsa, vilket gör det ännu viktigare att de verkligen deltar för att kunna ta ut slutexamen som de sedan behöver när de skall söka arbete.

Idrott och hälsa är idag ett bredare ämne än tidigare då hälsoaspekten finns med, men vad ämnet ska innehålla är inte alltid så givet. Ämnet handlar inte bara om att utföra sportiga aktiviteter. I och med introduktionen av vår nuvarande kursplan Lpo/Lpf 94 infördes begreppet "hälsa" i ämnet och därför blev teori med prov ett vanligare inslag. Syftet med att föra in hälsa i ämnet har varit att vilja få in en bredare kunskap i vad eleverna ska lära sig. Det vill säga att få elever att förstå vad hälsa innebär och hur idrotten kan hjälpa till med att stärka den egna hälsan.

Jag citerar "Eleverna ska få en ökad kunskap om hur den egna kroppen fungerar och hur man genom goda matvanor, regelbunden fysisk aktivitet och friluftsliv kan förbättra sitt fysiska och psykiska välbefinnande. Genom egna upplevelser och erfarenheter ska eleverna utveckla en lust och vilja till fysisk aktivitet. Undervisningen ska leda till att eleverna hittar olika sätt att bedriva en individuellt anpassad fysisk träning och utveckla och stärka den egna hälsan såväl under skoltiden som senare i fortsatta studier och arbetsliv."⁵

I kursplanen står idag inte exakt vad för aktiviteter de ska utföra och hur idrott och hälsa ska läras ut beror helt på lärarna. Däremot kan målen tydligt väl visa vad eleverna ska uppnå med ämnet. Friluftsliv, rörelser till musik, traditionella och moderna danser, livräddning och första hjälpen är de enda aktiviteterna som går att utläsa i kursplanen.⁶

⁵ *Läroplaner för det obligatoriska skolväsendet och de frivilliga skolformerna, Lpo 94 : Lpf 94* (Utbildningsdep., Stockholm, 1994), s. 44.

⁶ *Ibid.*, s. 45.

I kursplanen står även att eleverna ska kunna analysera egna vägar och metoder för att kunna nå den egna hälsan och välbefinnandet. Eleverna ska till slut utveckla sin egen kritiska värdering för olika aktivitetens betydelser för den egna hälsan.⁷

Under de senaste tjugo åren har tonåringar fått en allt sämre psykisk ohälsa vilket främst kan ses hos flickor. Sjukdomsbilden tros bero på negativ stress och yttrar sig i psykosomatiska symptom såsom huvudvärk och magont. Andra symptom som också kan ses är nedstämdhet, självdestruktiva beteenden och mer utagerande beteenden har blivit allt vanligare och det yttrar sig ofta i oro och rastlöshet. Hälsan är oftast sämst hos befolkningen som lever i kommuner där ekonomin är sämre och där en hög andel är utlandsfödda. Medan hälsan hos ungdomarna är oftast bättre i kommuner där socioekonomin är bättre. I dessa fall kan attityder göra att man blundar för problem som psykisk ohälsa i den bättre ställda befolkningen och där de som behöver hjälp och stöd inte får det i tid⁸.

Enligt Caroline Berggren är klassteorier användbara för förståelsen av gymnasieelevers hälsovanor.⁹ Hon, såsom tidigare forskare, pekar på att klasstillhörighet avgör vilket studieval som uppfattas som passande. Redan efter grundskolan kommer ungdomarna att antingen kvalificeras till ett yrkesprogram som leder vidare till arbete eller ett studieprogram där eleven oftast kan fortsätta sina studier på högre nivå. Identifieringen på gymnasiet kan därför redan komma att ske för yrkeseleverna då de kommer ut på praktik och ser hur det verkliga livet kommer att te sig. Höga krav och egenkontroll hos arbetstagaren kan oftast beskriva en tjänsteman då han/hon har stor möjlighet till handling och eget initiativ. Yrkesarbetaren kan däremot oftast ha ett monotont arbete där mindre krav och handlingskraft är vanligare och därför också möjligheten för att kunna utvecklas blir begränsat. Skribenten gör ett antagande, att personer med passiva arbeten inte orkar bry sig om hälsosamma vanor och tar därför inte egna initiativ till fysisk aktivitet på fritiden. Om arbetssituationen blir svår att påverka så kan personen vara mindre motiverad att bibehålla eller förbättra sin hälsa.¹⁰

⁷ Ibid.

⁸ Lars H Gustafsson, *Elevhälsan börjar i klassrummet*, (Lund: Studentlitteratur, 2009), s.35.

⁹ Caroline Berggren, "Flickor och pojkar på gymnasiet och deras hälsovanor", *Beteendevetenskaplig idrottsforskning svebis:s årsbok* (2001), s. 5.

¹⁰ Ibid.

1.3 Forskningsläget

Mycket verkade fortfarande vara outforskat i hur elever kan uppleva deltagandet i ämnet idrott och hälsa på gymnasiet yrkesförberedande program. Det har gjorts forskning på negativa och positiva attityder som hör ihop med skolans idrott och hälsa ämne eller fysisk aktivitet. Däremot kunde jag inte hitta så mycket forskning runt orsaker till varför attityder och beteenden kan se olika ut mellan programmen på gymnasiet. Det var viktigt att finna forskningsrapporter från både Sverige och utlandet eftersom det breddar kunskapen om det som kommer att undersökas.

1.3.1 Upplevelser inför skolans idrott och hälsaämne

Både Redelius¹¹ och den Nationella utvärderingens¹² undersökningar har kommit fram till att fler flickor och pojkar i de högre åldrarna känner obehag och oro inför deltagande i idrott och hälsa. Redelius undersökning pekar på att de elever som är positivt inställda också föredrar tävling och betyg samt att de lär sig sådant som de kan ha nytta av. De negativt inställda eleverna kände sig mer spända, mindre intresserade och mindre tillfredsställda i mötet med tävling än de positivt inställda eleverna. Lärarna bedömde även de positivt inställda eleverna som ”bättre” i ämnet och gav dessa ett högre betyg.¹³

I Storbritannien, har Nicola D. Ridgers med kolleger gjort en studie på barns ängslan i samband med hur de upplever sin egen kompetens och hur de känner inför negativ bedömning i skolans idrottsundervisning. Enkätstudier gjordes på 192 barn i cirka 14 års ålder där de fick uppskatta sin egen förmåga av fysisk aktivitet och där de fick svara på frågan om sin rädsla för att bli negativt utvärderade. I undersökningen kom de fram till att flickor i högre grad än pojkar bedömde sin egen kompetens sämre och att ångest för en negativ utvärdering var större än pojkarnas ängslan. I studien kom de slutligen fram till att positiva uppmuntrande kommentarer som används i undervisningen kan skapa känslor av kompetens hos pojkar och flickor vilket kan minska social ångest.¹⁴

¹¹ Karin Redelius, *Mellan nytta och nöje: bilder av ämnet Idrott och hälsa* (2004), s.164.

¹² Läroplaner för det obligatoriska skolväsendet och de frivilliga skolformerna: Lpo 94 : Lpf 94 (Utbildningsdep., Stockholm, 1994) , s. 9f.

¹³ Redelius, s. 164.

¹⁴ Nicola D , Ridgers, Della M. A. Fazey, Stuart, J. , Fairclough, “Perceptions of athletic competence and fear of negative evaluation during physical education”, *British Journal of Educational Psychology*, 7 (2007), p. 339.

I den nationella utvärderingen av skolämnet idrott år 1992¹⁵ har undersökningar visat att flickor i högre grad än pojkar upplevde sig klumpiga och kände obehag i samband med att byta om i omklädningsrummen. Det finns en grupp mellan 5-10 procent av elever i skolan som uttrycker negativa attityder och erfarenheter av ämnet. Några (11 %) känner sig klumpiga och 7 procent kan ibland känna rädsla.¹⁶ Pojkar verkar ha mindre obehag än flickor inför ämnet och de är generellt sett mer positivt inställda till ämnet än flickor¹⁷.

1.3.2 Miljömässiga faktorer, deltagande och otrivsel i livet

Under 2005 i Stockholm gjorde skolhälsovården en undersökning på individ- och miljömässiga faktorer. De ville veta hur relationen mellan att inte delta och betygsättning kunde se ut i idrott och hälsaämnet. Resultatet av studien visade att 6,5 procent av eleverna i gymnasiet i åk 1 fick betyget inte godkänt, IG. Störst andel med betyget IG kunde hittas i yrkesprogrammen med drygt 20 procent jämfört med studieprogrammen som bara hade ca 3 procent IG.¹⁸

Elever med IG har oftare huvudvärk, magont och är lättretliga. Pojkar med risk att få IG har också en allmänt sämre trivsel i livet. Flickorna med betyget IG var tidvis mer utsatta för mobbning på lektionerna. Dessa flickor hade även en signifikant tidigare pubertet än övriga flickor. Trivseln med livet var även sämre bland flickor med IG. Elever med högre BMI (Body Mass Index, enhet för grad av osund kroppsvikt) än skolhälsovårdsjournalens BMI-kurva riskerar även att få IG i idrott och hälsa. IG-pojkarna på högstadiet menar på att idrott och hälsa oftast är tävlingsinriktat. Kroppen jämförs med prestationer vilket leder till att elever inte vill delta i ämnet. I resultaten ses ett tydligt samband mellan IG och prestationsinriktade betyg samt mellan IG och ”duschtvång”.¹⁹ Var femte flicka i de äldre åldrarna deltar inte i idrott och hälsa och har lägre betyg i jämförelse med pojkarna. En av tio av eleverna svarar att de aldrig har haft en danslektion.²⁰

¹⁵ Myndigheten för skolutveckling <http://www.oru.se/oruupload/Institutioner/Halsovetenskap/Extern/Forskning/Idrott/Idrott_H%C3%A4lsa_NU_3/115765_idrott.pdf> (Acc.2009-09-13).

¹⁶ Ericsson, C m.fl. *Skolämnet Idrott och hälsa i Sveriges skolor- en utvärdering av läget hösten 2002*. (Örebro universitet:institutionen för Idrott och hälsa,2003), s.23.

¹⁷ Suzanne Lundvall, Jane Meckbach, Johan Wahlberg, ”Lärandets form och innehåll” , *Svensk idrottsforskning* 4 (2008), s. 17.

¹⁸ Görel Bråkenhielm, ”Ingen gympa för mig”, *Svensk idrottsforskning*, 2 (2009), s.30ff.

¹⁹ Ibid.

²⁰ Lundvall, mfl., s.18.

1.3.3 Amerikansk studie om deltagande i idrottsundervisning

Couturier, Lynn E., Chepko, Stevie, Chepko, Mary Ann, Coughlin,²¹ har undersökt 5000 elever i amerikanska högstudier och gymnasium. I undersökningen ingick att se om det fanns skillnader mellan pojkar och flickor gällande aktivitetsval liksom reaktioner på miljömässiga och sociala hinder för deltagandet i idrottsämnet. Flickor var mer intresserade av samarbete, aerobics och dans än pojkar. Flickor visade också problem såsom obehag vid dusch och ombyte, och att inte hinna göra sig i ordning eller inte tycka om att bli svettiga (48 %) som hinder för sitt deltagande. Undersökningens slutsats var att idrottslärarna måste ta hänsyn till flickors och pojkars olika behov vid planering och genomförande för att lyckas attrahera och behålla intresset och deltagandet av alla sina studenter.

I denna studie undersöktes även deltagandet på idrottslektionerna. Deltagandet sjönk under gymnasietiden både för pojkar respektive flickor. Forskarna fann att flickor är mindre aktiva än pojkar och att den fysiska aktiviteten försämras med stigande ålder. Och om flickors intressen inte uppfylls så kan de uppleva fysisk aktivitet som mindre meningsfullt och bli mindre benägna att delta. Även samundervisning och könsuppdelad undervisning undersöktes då flickorna uppgav att idrottsläraren förväntar sig mer av dem i klasser med bara flickor än klasser med samundervisning. I studien fanns större likheter mellan könen än olikheter däremot bör skillnaderna mellan könen uppmärksammas. Flickor hade större benägenhet i att tycka om att arbeta efter sin egen takt, mindre tävlingsinriktade aktiviteter, fler samarbetsaktiviteter och aktiviteter som ger mer kondition. Männens favoritval i studien var lagsporter och individuella idrotter medan flickor hellre valde dans och aerobics. Eftersom lagsporter och individuella idrotter var vanligare som aktivitetsutövning så främjar skolans idrottsundervisning pojkarna i större utsträckning än flickorna.²²

1.3.4 Sammanfattning av tidigare forskning

Patrikssons studie pekar på att yrkes elever har en mer negativ syn på ämnet idrott och hälsa än studieförberedande elever.²³ Bråkenhielms²⁴ studie visar att elever som inte deltar i ämnet

²¹ Couturier, Lynn E., Chepko, Stevie, Chepko, Mary Ann, Coughlin, Physical Educator, "Whose Gym Is It?", *Gendered Perspectives on Middle and Secondary School Physical Education*, 3 (2007:64), p.152.

²² Ibid.

²³ Patriksson, s. 52.

²⁴ Bråkenheim, , s.33.

idrott och hälsa beror på individuella faktorer, miljömässiga faktorer och att inte delta i idrotten är en riskfaktor för fortsatt utveckling för skolk och då även i andra skolämnen än idrott och hälsa. Att individuella faktorer skulle vara en orsak framstår som att studien inte har kunnat hitta några bra sambandsfaktorer som kan förklara den egentliga orsaken. De faktorer som tidigare forskning har kunnat peka på handlar mer utifrån vilken grad eleven känner för den allmänna fysiska aktiviteten, prestationen, betyget, ombytessituationer m.m. Jag som blivande lärare känner därför ett stort intresse i att ta reda på om det nu förhåller sig att skillnader finns mellan programmen och om det i så fall kan förklaras i ett större perspektiv. Har vi en bredare och djupare kunskap i detta kanske vi också kan ha lättare att hantera dessa problem.

1.4 Syfte och frågeställningar

Mitt syfte är att undersöka gymnasieelevers inställning till ämnet idrott och hälsa och specifikt ta reda på om det finns skillnader mellan yrkesförberedande- och studieförberedande programmen och vad eventuella skillnader kan bero på.

- Vad skiljer sig mellan yrkes- och studieförberedande programmen med avseende på hur viktigt eleverna tycker ämnet är och hur nöjda de är med ämnet idrott och hälsa?
- Hur skiljer deltagandet i ämnet idrott och hälsa mellan yrkes- och studieförberedande klasser?
- Vilka skillnader mellan elever i yrkes- och studieförberedande klasser kan ses i andra avseenden kring ämnet?
- Om skillnader finns vilka faktorer kan förklara dessa?

1.4.1 Definitioner

Socialpsykologi – Är en vetenskap som definieras av Gordon Allport som ” ett försök att förstå och förklara hur en människas tankar, känslor och handlingar påverkas av den faktiska, inbillade eller underförstådda närvaron av andra”.²⁵

²⁵ Wikipedia, sökning:socialpsykologi: <http://sv.wikipedia.org/wiki/socialpsykologi> (191009).

1.5 Teoretiska utgångspunkter

I vårt samhälle finns flertal normer om hur vi ska leva och verka för det goda. De som faller ut från dessa ramar blir därför mer synliga. Individens och gruppens förhållningssätt och beteenden uppmärksammas men går inte alltid att förstås så lätt. Därför vill jag med hjälp av socialpsyklogin belysa teorier som kan förklara kulturella attribut till identitetsutveckling på individ och gruppnivå.

Teoretikern Erik Homburger Eriksson förklarar identiteten på individnivån så här;

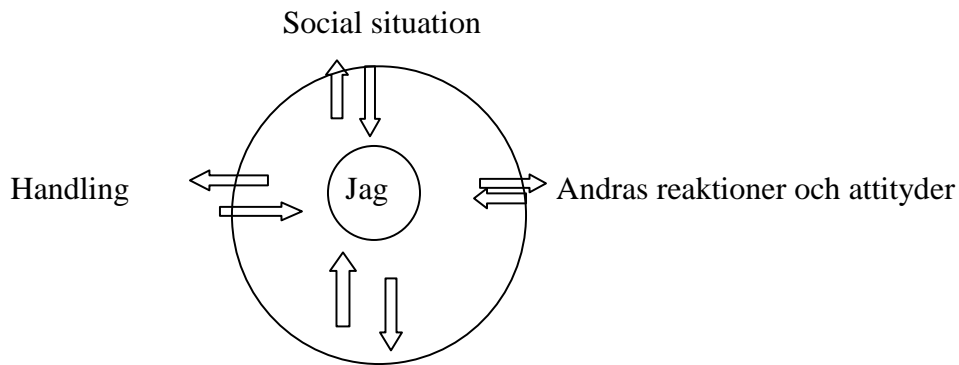
”Känslan av jag-identitet utgörs av den ackumulerade tilltron till att den enhetlighet och kontinuitet som man besitter i andras ögon motsvaras av en förmåga att upprätthålla en inre enhet och kontinuitet”.²⁶

Detta tolkar jag som att människan i en kontinuerlig social gemenskap bygger sin identitet på hur andra bedömer denne och därför upprätthåller den då den ger en mening. Här kan livsstil, religion och typ av arbete vara sådana attribut som tillskriver människan.

Genom mänskliga möten speglas människan i andra människor. När denne handlar kommer omgivningen med reaktioner och attityder för denna handling att kunna återspegla individen. Detta kallas för social spegling och formar ett jag hos individen. Även i denna teori kommer individen att bibehålla ett inre sammanhållet och positivt självsystem då vi söker upp andra som får oss att känna oss väl till mods, tänker lika och stödjer vår uppfattning om oss själva. Ett ömsesidigt meningsskapande mellan individer förklaras i denna teori.²⁷

²⁶ Erik H. Erikson, *Identity and the life cycle*. (W.W. : Norton,1980), s. 107.

²⁷ Lars Svedberg, *Grupp psykologi* (Lund: Studentlitteratur uppl.4, 2008), s.34.

Figur 1 – Gruppen kan ses som en spegel. Individens ser sig själv genom att se på hur andra uppfattar honom/henne. Miljön runt individen kan uttryckas i hur andras reaktioner och attityder är, den sociala situation som råder och hur andras handlande påverkar denne/denna i sin identitetsutveckling. (*Spegeljaget återfinns hos Cooley, men är nu allmän inom symbolisk interaktionism*).²⁸

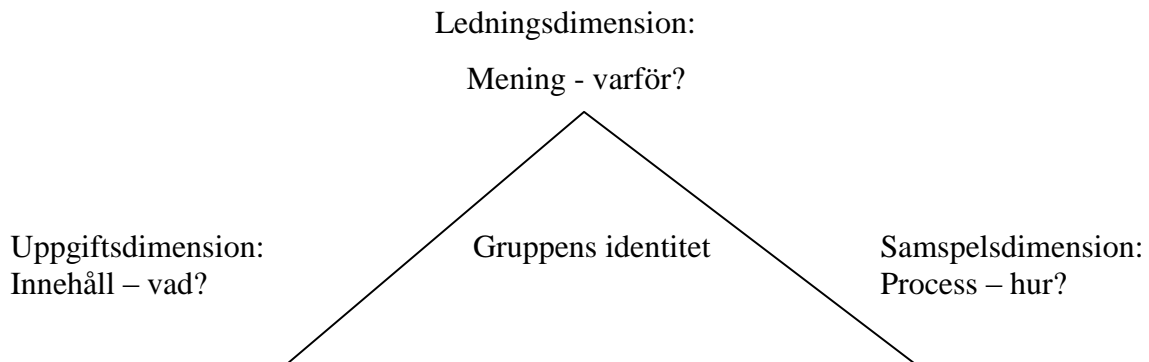
Individer har ett behov att söka sig till system av grupper där mänskliga värden blir värdefulla och hållbara att förlita sig på. Gruppen får en positiv identitet där individerna har en gemensam inre enhet. I en sådan grupp respekterar man varandras särdrag, integritet och överenskommelser med gemensamma mål. En fungerande sammanhållning blir starkt inom gruppen. Om individen inte finner en positiv fungerande identitet av olika skäl kommer denne istället att söka en negativ identitet. Denne resonerar som så att om han/hon inte blir det som krävs så kan denne i alla fall bli motsatsen. Och då kan denne fortfarande vara någon. Bättre att individen har en identitet än ingen alls även om den kan vara negativ. En grupp kan därför anta en negativ identitet tillsammans där frustration kan dämpas inom gruppen och där den upprätthålls under en längre tid.²⁹

En annan grupp, den så kallade arbetargruppen, är en grupp med personer som strävar efter samma mål och som oftast kan ses ute i arbetslivet. Men den skulle också kunna vara en klass med elever som formas efter lärarens didaktiska verktyg för att nå ett speciellt mål.

²⁸ Svedberg, s. 34.

²⁹ Ibid., s. 192ff.

Så här beskriver Svedberg detta begrepp; ”Ett team med en tydlig identitet har goda förutsättningar för att arbetet ska kunna bli effektivt såsom personligt tillfredsställande. Gruppmedlemmarna har vad-, hur- och varför frågor klara för sig och agerar därefter. Omvänt kommer arbetet att bli tungrott om någon eller några av dessa frågor är höljda i dilemma”.³⁰

Figur 2 – Arbetargruppens identitet. Samspel mellan individer som har samma värderingar och strävan efter samma mål skapar en gruppidentitet vilket ger individen möjlighet att känna samhörighet i gruppen. Arbetargruppen har en uppgiftsdimension där, medlemmar har olika uppgifter och mål, samspelsdimension som innebär ändamålsenliga metoder för att kommunikationen ska fungera och en ledningsdimension som leder gruppen framåt och ansvarar för helheten (Svedberg).³¹

Dessa teorier och begrepp kan kopplas till gymnasieskolans elever då identitet och egen utveckling, den individuella såsom grupputvecklingen oftast blir allt viktigare för individen under dessa år. Det kan tänkas att yrkeselever redan har börjat bygga en identitet kring sig själv och sitt yrkesval. Genom att belysa dessa dimensioner kan vi också förstå de samband som här har kunnat utforskas.

³⁰ Ibid., s. 194.

³¹ Ibid., s. 192.

2 Metodik

2.1 Val av metod

Jag har valt att göra en jämförande undersökning vilken är kvantitativ till sin utformning. För att samla in information valde jag att utforma en enkät, vilket anses ge yttlig information men är bättre vid jämförelser med stort underlag eftersom det ger ett säkrare resultat.

2.2 Avgränsningar

Jag valde att undersöka gymnasieelevers attityder och beteende gentemot ämnet idrott och hälsa. För att inte göra arbetet allt för omfattande men ändå i linje med vad jag vill ta reda på var jag tvungen att begränsa mig till att undersöka ett fåtal faktorer som tidigare forskning och teorier kan peka på. Samtidigt är jag fullt medveten om att flera andra faktorer också kan ha en påverkan på studien, men om dessa kan jag inte dra några slutsatser eftersom de inte ingår i min studie.

2.3 Urval

En gymnasieskola med lika många elever i yrkesförberedande klasser som studieförberedandeklasser valdes ut efter ett godkännande av skolans rektor. Det totala elevunderlaget var tillfredsställande och var därför lämplig för denna undersökning. Årskurs tre har valts ut för undersökningen eftersom de har längre erfarenhet än de yngre eleverna i hur det är att delta på lektionerna. Alla klasser som representerar varje program har medverkat. För vissa program fanns det fler klasser som representerade ett och samma program. Där var jag tvungen att handplocka två klasser eftersom jag behövde fler yrkeselever. Det har inneburit att fler yrkesklasser har valts ut jämfört med de studieförberedande klasserna. Det totala elevantalet var 218 av skolans samtliga program delat på 11 klasser. Målet var att inte ha större bortfall än 30 procent. Jag fick dock 33 procent bortfall. Jag bedömde detta som ett tillfredsställande resultat för min undersökning.

I mitt urval har jag inte tagit hänsyn till eventuella samband mellan elever, lärare och lektionsinnehåll, exempelvis om elever från studieförberedande och yrkesförberedande klasser har samma lärare och/eller lektionsinnehåll, eftersom en sådan begränsning skulle medföra för litet elevunderlag på den undersökta skolan.

2.4 Genomförande

Först valdes en skola ut efter vissa kriterier, se urval. Efter att ha tagit kontakt med rektor informerades samtliga lärare om vad som skulle undersökas. Redan här informerades lärare och rektorer om de etiska reglerna som gäller och att det var frivilligt att medverka. Jag började med att dela ut enkäter till de utvalda klasserna i årskurs tre under elevernas schemalagda handledartider. Genom att komma ut med enkäterna till klassrummen kunde eleverna sitta lite enskilt ifrån varandra och svara på dessa. Något som kan ha varit problematiskt om det hade varit i ämnet idrott och hälsa och där bortfall av elever med negativ syn på idrotten med stor sannolikhet inte skulle dyka upp. Undersökningen tog ca 15 minuter i varje klass. Jag informerade eleverna om de etiska aspekterna och att de inte fick samtala med varandra under undersökningens gång. Det positiva med att själv närvara var att eleverna fick ett ansikte och jag fick svaren direkt i hand. Sammanlagt tog hela insamlingsproceduren tre veckor. Rådata kodades först in i Excel som sedan fördes in i statistikprogrammet SPSS för noggrannare jämförelser och analys. Se databearbetning.

2.5 Reliabilitet och Validitet

Genom att noggrant definiera de begrepp jag vill mäta så ökar min reliabilitet. Är reliabiliteten god så ska personernas resultat i en pilotstudie överensstämma i hur de bedömer enkäten.³² Efter en egen utarbetad pilotstudie har begrepp och frågor i enkäterna blivit lättare att uppfattas likvärdigt av de flesta vilket gör att det blir färre missuppfattningar och går därför att tolka lättare. Det finns även sätt att undersöka enkäters stabilitet, homogenitet, likvärdighet på, dock har dessa undersökningar inte gjorts. Ett annat sätt att öka reliabiliteten på var att närvara vid undersökningstillfällena, då jag såg till att eleverna inte påverkades av varandra eller av mig på ett eller annat sätt.

Validiteten handlar mer om hur väl det som ska mätas överensstämmer med det som mäts. I mitt fall använde jag mig av en mätmetod istället för två vilket kan vara en svaghet i arbetet. För att kunna stärka validiteten i arbetet utgick jag från tidigare forskning med kvantitativa undersökningsmetoder men även genom att få hjälp av studiekamrater som gav synpunkter på hur väl mina frågeställningar besvarade det jag ville undersöka.

³² Christer Stensmo, *Vetenskapsteori och metod för lärare*, (Uppsala: Kunskapsföretaget, 2002), s. 32.

Bortfall kan även minska reliabiliteten och därmed validiteten då den tilltänkta undersökningsgruppen blir för liten. När grupper undersöks mot varandra är det även bra om de är lika stora till antalet för tillförlitliga resultat. Här lyckades jag få ungefär lika många yrkes elever som studieförberedande elever i min undersökning. Inre bortfall förekom men de var få. Slutligen bör nämnas att robusta och beprövade undersökningsmetoder (tester) i SPSS har använts för att kunna ge svar på mina frågeställningar med större precision.

2.6 Enkätutformning

Först utformades en enkät på 20 frågor dels efter vad tidigare forskning har kunnat peka på samt nya frågeställningar på det som skulle undersökas. En pilotstudie gjordes på fem personer i 16 årsåldern. Efter att ha diskuterat fel, brister och eventuella missförstånd och fått ett samförstånd mellan personerna förbättrade jag frågeställningarna. Frågeformuläret, se bilaga 2, har slutna frågor där bara två är öppna frågor. De flesta frågor svarsalternativ graderas i fem olika steg för att kunna göra en jämförelse mellan grupperna. Rangordningsfrågor finns i fråga åtta till elva gällande hur elever är nöjda med vad som erbjuds i ämnet idrott och hälsa.

2.7 Databearbetning

Rådata kodades först in i Excel som sedan fördes in i statistikprogrammet SPSS för noggrannare jämförelser och analys. Variablerna skrevs in för att kunna få en lättare överblick av det som har jämförts. Med hjälp av tester har variabler kunnat beskrivas och förklaras i tabeller. Först har jag använt mig utav en icke-parametrisk analys, en så kallad crosstabs test samtidigt som en statistisk chi-2 test har gjorts för att säga något om signifikansnivåns värde. Genom statistisk data har jag kunnat påvisa stora skillnader genom att peka på signifikansnivån i de olika variablerna. Signifikantnivån har satts till $P < 0,05$, vilket betyder att allt över detta värde inte kan säkerställas statistiskt. Med detta gränsvärde kan resultatet bli mer pålitligt och på så sätt minimera risken för att resultatet skulle vara av en ren tillfällighet eller bero på slumpen.

Efter en noggrann genomgång av de valda variablerna som kan tänkas skilja programmen åt gick jag över till en parametrisk metod, ett s.k. Thresholdtest i form av en PLUM-ordinal undersökning för att se vad som faller ut av det som tidigare kunnat hittas i crosstabstesterna.

Detta för att se om någon av de tidigare upptäckta skillnaderna kan få ett eller flera utfall som förklarar orsaken till att elever i yrkesklasser är mindre positiva till ämnet.

2.8 Forskningsetisk diskussion

För att inte påverka eleverna i de olika programmen så talade jag om att jag ville undersöka elevers upplevelser inför idrott och hälsa och därmed se om det fanns elever som är mer positiva till idrott och hälsa än andra elever och vice versa. På det här sättet förhöll jag mig objektiv mot eleverna oavsett om de kommer från det ena eller andra programmet. När känslor tillfrågas i undersökningar kan personer uppfatta det som privat och känsligt. Speciellt de som känner sig utsatta för att tycka negativt eller annorlunda utifrån normens samtycke. Därför var jag extra noga med de etiska aspekterna i den muntliga såsom den skriftliga informationen på enkäterna. Jag förklarade att det var frivilligt att vara med samt att undersökningen var anonym och att enskilda elever inte kunde spåras. Genom min forskningsprocess ställde jag mig objektiv inför uppgiften och dömer därför inte någon individ, grupp eller skola på ett eller annat sätt mer än att genom logiska förklaringar komma fram till hur verkligheten kan se ut.³³

³³ Hassmén, s. 23.

3 Resultat

Enkätundersökningen gjordes på årskurs 3 där 71 elever var från studieförberedande- och 74 elever från yrkesförberedande programmen. I undersökningen var antalet flickor något färre i båda programmen, totalt 64 flickor mot 81 pojkar. Inre bortfall redovisas för varje jämförelse.

Skillnader som har undersökts är huruvida elever tycker att ämnet är viktigt eller ifall eleverna är nöjda med ämnet. Sedan har eleverna fått svara på frågan ifall de deltar i ämnet och därmed se om det finns skillnader i beteendet. Andra skillnader som har undersökts är trivsel med livet i allmänhet, positiva samt negativa känslor inför att delta i ämnet, kränkningsfrekvens, fysiska fritidsaktiviteter på fritiden, mångfald i antal olika träningsaktiviteter, träningsfrekvens och betyg. De resultat som skiljer sig stort mellan grupperna presenteras i tabeller medan tendenser och föga skillnader presenteras i text. Frågorna 8 till 12 har valts att ta bort då jag inte fann att dessa skulle ge mig vidare svar på de frågor jag vill undersöka.

3.1 Vilka attityder kan ses mellan yrkes- respektive studieförberedande program?

Min första frågeställning lyder; ” Vad skiljer sig mellan yrkesprogrammen och studieförberedande programmen med avseende på hur viktigt de tycker ämnet är och hur nöjda de är i ämnet idrott och hälsa?

Attityder till ämnet gällande dessa frågor visade sig inte skilja anmärkningsvärt mellan de två grupperna ($P=0.156$). Yrkeselever mot studieförberedande elever tyckte inte anmärkningsvärt annorlunda med avseende på hur viktigt idrottsämnet är för dem. Resultatet visade att 70 procent av de 74 yrkesförberedande elever i någon grad ansåg att ämnet var viktigt medan 83 % av de 71 studieförberedande eleverna tyckte detsamma. På denna fråga blev det två inre bortfall av totalt 144 elever.

Yrkeselever mot studieförberedande elever tycker inte anmärkningsvärt annorlunda med avseende på hur nöjda de är med ämnet idrott och hälsa. P-värdet var dock lite lägre dvs. 0,088 och kan därför tendera till ett större missnöje hos eleverna på yrkesförberedandeprogrammet. Resultatet visade sig att 73 procent av de 74 yrkeseleverna var

något till mycket nöjda mot 90 procent av de 71 studieförberedande eleverna som tyckte detsamma. På denna fråga var det ett inre bortfall av totalt 145 elever.

3.2 Hur kan beteenden yttra sig mellan yrkes- respektive studieförberedande program?

Yrkeselever mot studieförberedande elevers beteende skiljde sig stort i att inte delta på idrottslektionerna.

Tabell 1 – Elevers deltagande i ämnet

	Hur ofta deltar du?					Total
	Alltid (%)	ofta (%)	ibland (%)	Sällan (%)	Aldrig (%)	
Program Yrkes	24 (32 %)	33 (45 %)	8 (11 %)	8 (11 %)	1 (1,3 %)	74
Studie	49 (69 %)	16 (23 %)	4 (6 %)	2 (2,8 %)	0 (0 %)	71
Total	73	49	12	10	1	145

P-värde 0,000

(1 inre bortfall)

69 procent av de studieförberedande eleverna deltog alltid i ämnet mot 32 procent av de yrkesförberedande eleverna. Vad gäller beteendet i hur ofta elever gick till idrott och hälsa visade sig därför vara anmärkningsvärt stort mellan dessa två grupper.

3.3 Vad mer skiljer sig mellan elever i yrkes- och studieförberedande program?

Andra anmärkningsvärda skillnader har kunnat ses mellan grupperna när det gäller elevernas allmänna trivsel, kränkningsfrekvens, senaste betyg och positiva känslor.

Tabell 2 – Här ses skillnader i elevens allmänna trivsel.

	Allmän trivsel i livet					Total
	Mycket bra (%)	Bra (%)	Något bra (%)	Inte bra (%)	Vet ej (%)	
Program Yrkes	18 (27 %)	31 (46 %)	13 (19 %)	3 (4 %)	2 (3 %)	67
Studie	45 (66 %)	19 (28 %)	4 (6 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	68
Total	63	50	17	3	2	135

P-värde 0,000

(11 inre bortfall)

Studieförberedande elever visade på en allt större allmän trivsel i livet då de svarade mer positivt jämförelsevis med yrkeselever, märk att p-värdet pekar på 0,000.

Tabell 3 – Här ses skillnader i hur ofta elever har känt sig kränkta då de har deltagit i ämnet.

		Kränkingsfrekvens				Total
		Ofta (%)	Ibland (%)	Sällan (%)	Aldrig (%)	
Program	Yrkes	2 (3 %)	8 (12 %)	31 (46 %)	26 (39 %)	67
	Studie	0 (0 %)	2 (3 %)	21 (31 %)	45 (66 %)	68
Total		2	10	52	71	135

P-värde 0,006

(11 inre bortfall)

Största skillnaden är att 66 procent av studieförberedande elever mot 39 procent av yrkeselever aldrig har känt sig kränkta på idrott och hälsa lektionerna.

Tabell 4 – Här visas skillnader i senaste betyg de fick i ämnet, i detta fall från grundskolan.

		Betyg					Total
		Fick inget (%)	IG (%)	G (%)	VG (%)	MVG (%)	
Program	Yrkes	2 (3 %)	4 (5 %)	33 (45 %)	28 (38 %)	6 (8 %)	73
	Studie	0 (0 %)	0 (0 %)	8 (11 %)	25 (36 %)	37 (53 %)	70
Total		2	4	41	53	43	143

P-värde 0,000

(3 inre bortfall)

Dessa stora skillnader i betyg från grundskolan mellan programmen kan ses på p-värdet men också på att 53 procent av de studieförberedande eleverna fick betyget MVG i jämförelse med 8 procent av de yrkesförberedande eleverna.

I enkäten blev eleverna tillfrågade i hur ofta de kände sex olika positiva känslor. I fyra av de sex känslorna visade eleverna ha en tillräcklig stor skillnad enligt p-värdet och kan förklaras av att de studieförberedande eleverna verkar vara mer positiva inför ämnet än yrkeseleverna i just dessa känslor som kan ses i de kommande tabellerna (tabell 5-8).

Tabell 5 – Här visas resultat på hur ofta eleven känner sig trygg inför ämnet.

		Känslan trygg					Total (%)
		Inte alls (%)	Ganska litet (%)	Måttligt (%)	Ganska mycket (%)	Mycket (%)	
Program	Yrkes	9 (13 %)	7 (10 %)	12 (18 %)	22 (32 %)	18 (26 %)	68
	Studie	3 (4 %)	3 (4 %)	8 (11 %)	23 (32 %)	34 (48 %)	71
Total		12	10	20	45	52	139

P-värde 0,036

(7 inre bortfall)

De flesta av de studieförberedande eleverna känner sig ganska mycket till mycket trygga i ämnet medan de yrkesförberedande eleverna visade sig mindre trygga i ämnet.

Tabell 6 – Här visas resultat på hur ofta elever känner sig avslappnade inför ämnet.

		Känslan avslappnad					Total
		Inte alls (%)	Ganska litet (%)	Måttligt (%)	Ganska mycket (%)	Mycket (%)	
Program	Yrkes	12 (17 %)	13 (19 %)	15 (22 %)	18 (26 %)	11 (16 %)	69
	Studie	3 (4 %)	12 (17 %)	14 (20 %)	19 (27 %)	23 (32 %)	71
Total		15	25	29	37	34	140

P-värde 0,046

(6 inre bortfall)

Studieförberedande elever kände sig mer avslappnade inför ämnet än yrkesförberedande elever.

Tabell 7 – Här visas resultat på hur ofta elever känner sig upprymda inför ämnet.

		Känslan upprymd					Total
		Inte alls (%)	Ganska litet (%)	Måttligt (%)	Ganska mycket (%)	Mycket (%)	
Program	Yrkes	14 (21 %)	13 (19 %)	25 (37 %)	12 (18 %)	4 (6 %)	68
	Studie	8 (11 %)	10 (14 %)	20 (29 %)	16 (23 %)	16 (23 %)	70
Total		22	23	45	28	20	13

P-värde 0,035

(8 inre bortfall)

Fler studieförberedande elever visade sig vara mer positiva till att känna upprymdhet i samband med idrott och hälsa lektionerna än yrkesförberedande elever.

Tabell 8 - Här visas resultat på hur ofta elever känner sig motiverade inför ämnet.

		Känslan motiverad					Total
		Inte alls (%)	Ganska litet (%)	Måttligt (%)	Ganska mycket (%)	Mycket (%)	
Program	Yrkes	13 (19 %)	15 (22 %)	18 (26 %)	18 (26 %)	4 (6 %)	68
	Studie	5 (7 %)	7 (10 %)	22 (31 %)	22 (31 %)	15 (21 %)	71
Total		18	22	40	40	19	13

P-värde 0,009

(7 inre bortfall)

Här visar yrkesförberedande elever att de är mindre motiverade inför ämnet än studieförberedande elever.

Känslan som gav störst utfall mellan eleverna i programmen var motivationen ($P=0,009$). De två positiva känslorna som glad och duktig visade inte några större skillnader mellan grupperna ($P=0,095$, $P=0,057$), och alla de negativa känslorna har elever från de båda programmen likvärdiga svar på. Dessa negativa känslor inför idrott och hälsa var känslor som utanför ($P=0,281$), nervös ($P=0,602$), osäker ($P=0,223$), obehag ($P=0,746$), uttråkad ($P=0,182$) och ångest ($P=0,203$).

Andra skillnader som inte är så stora mellan eleverna i de två programmen, vilket ändå kan vara intressant att nämna är att eleverna var likvärdigt nöjda ($P=0,088$) med ämnets innehåll. Sedan huruvida ofta eleven utför fysiska aktiviteter på fritiden ($P=0,324$) samt hur många träningsaktiviteter eleven har haft under livet ($P=0,245$) påvisar inte heller några markanta skillnader mellan grupperna. Eleverna i de båda kategorierna har likvärdiga svar på ifall de tycker sig ha elevinflytande gällande val av aktivitet ($P=0,116$).

På den öppna frågan om varför elever inte deltar i ämnet valde 35 elever att svara på frågan, resten avstod på grund av irrelevans eller att de hoppade över frågan av andra skäl. Av dem som svarade var 26 yrkeselever och 9 studieförberedande elever. Åtta av tio yrkeselever som svarade motiverade sitt svar med att rikta sitt missnöje mot läraren eller lektionsinnehållet. Den största gruppen som svarade ungefär samma sak hade med vilja och motivation att göra och de vanligaste svaren var ”trist”, ”tråkiga lektioner”, idrott suger”, ”ingen ork”, och ”jobbigt” där 16 av 23 var elever från yrkesförberedande programmet. Sedan svarade två

elever att det var på grund av skada eller allergi. Ingen motiverade sitt svar med miljöfaktorer såsom stress, ombytes- eller duschtvång.

3.4 Vilka faktorer kan förklara de stora skillnaderna mellan programmen?

Det som har undersökts är varför deltagandet mellan grupperna skiljde sig så stort åt. För att få svaret måste de undersökta faktorerna såsom program, senaste betyg, motivation, kränkningsfrekvens, de positiva känslorna och allmän trivsel i livet ställas mot varandra för att på så sätt se vad som inte påverkas av det ena eller det andra. Det som faller ut är därför de faktorer som är opåverkade av varandra. Med hjälp av p-värdet visar denna tabell vad för faktorer som hade en klar påverkan.

Tabell 9 – Orsaker som faller ut är:

Parameter estimering	p-värde=
[deltagandekategori = yrkesklasser	0,002
Senaste betyget	0,000
Kränkningsfrekvens	0,220
Positiv känsla trygg	0,764
Positiv känsla upprymd	0,665
Positiv känsla avslappnad	0,901
Positiv känsla motiverad	0,030
Allmän trivsel i livet	0,936
[Program=1,00]	0,718
[Kön=1,00]	0,980

Yrkesförberedandeklasser, senaste betyg och motivation inför idrott och hälsa föll ut i det så kallade PLUM-ordinal undersökningen.

4. Diskussion

Mitt syfte är att undersöka gymnasieelevers inställning till ämnet idrott och hälsa och specifikt ta reda på om det finns skillnader mellan yrkesförberedande- och studieförberedande programmen och vad eventuella skillnader kan bero på.

- Vad skiljer sig mellan yrkes- och studieförberedande programmen med avseende på hur viktigt eleverna tycker ämnet är och hur nöjda de är med ämnet idrott och hälsa?
- Hur skiljer deltagandet i ämnet idrott och hälsa mellan yrkes- och studieförberedande klasser?
- Vilka skillnader mellan elever i yrkes- och studieförberedande klasser kan ses i andra avseenden kring ämnet?
- Om skillnader finns vilka faktorer kan förklara dessa?

4.1 Vad skiljer sig mellan yrkes- och studieförberedande programmen med avseende på hur viktigt de tycker ämnet är och hur nöjda de är i ämnet idrott och hälsa?

Yrkeselevers inställning till idrott och hälsa visar ingen tillräcklig stor skillnad jämförelsevis med studieförberedande elever i hur viktigt ämnet är eller ifall de är nöjda med sin undervisning. I frågan om hur nöjda eleverna är med lektionerna svarade de flesta, ca 80 procent av alla elever att de var nöjda oavsett om de gick på Fordonsprogrammet eller Naturprogrammet. Därför har jag bortsett från att vidare undersöka ämnets innehåll.

Patriksson har kunnat peka på att elever från studieförberedande program och från högre socioekonomiska skikt är mycket mer positiva till idrott och hälsa i skolan än elever från arbetarhem och yrkesförberedande program. Tyvärr bekräftas inte detta så ingående av Patricksson huruvida det positiva yttrar sig mellan dessa elevkategorier.

Berggren menar att vilken klasstillhörighet man har avgör vilket studieval som uppfattas som passande. Kan det vara så att ungdomar från familjer med lägre socioekonomiska skikt istället motiveras att börja arbeta i ett tidigare skede och därför väljer yrkesrelaterade studier? Hur kan då intresset för idrott och hälsa bli mindre viktigt för dessa elever jämfört med studieförberedande elever? Jag kan förstå att vissa ämnen i skolan som exempelvis språk kan kännas oviktiga ifall en elev vill bli elektriker men varför skulle kroppsrörelse inte vara av intresse för en elektriker eller en undersköterska? Att kunna lära sig att ta hand om sin kropp och orka med sitt framtida

yrkesval är kanske sådant som bör motivera yrkeselever. Kan det vara så att intresset för att utöva kroppsrörelse finns även om fler yrkesförberedande än studieförberedande elever inte deltar i ämnet? Kompisgäng och identitetsbildning blir allt viktigare under dessa år och det kan tänkas att yrkeselever manifesterar för varandra att de inte gillar ämnet då de väljer att inte delta på lektionerna i idrott och hälsa, även om de i sig kan tycka att kroppsrörelse är viktigt. De elever som väljer ett yrkesförberedandeprogram kanske gör sina yrkesval eftersom de tycker om att röra på sig och har svårt att tänka sig ett yrke som innebär ett stillasittande arbete.

4.2 Hur skiljer deltagandet i ämnet idrott och hälsa mellan yrkes- och studieförberedande klasser?

Resultatet är tydligt då en markant skillnad kan ses mellan programmen avseende hur ofta elever deltar i ämnet. Majoriteten (69 %) av antalet studieförberedande elever deltar alltid mot 32 procent av yrkesförberedande elever. I frågeformuläret har jag haft en öppen fråga i varför de inte vill delta i ämnet idrott och hälsa. Drygt en fjärdedel (26) yrkeselever mot nio studieelever svarade på frågan då de ansåg sig ha en orsak till att inte närvara.

Skolhälsovårdsundersökning från 2005 visade att 6,5 procent av eleverna i gymnasiet i åk 1 fick IG främst för att de inte deltog i ämnet. Störst andel med betyget IG kunde hittas i yrkesförberedande programmen med drygt 20 procent jämfört med studieförberedande programmen som bara hade cirka 3 procent IG. Detta visar att yrkeselever är mindre benägna att delta i ämnet och bekräftar det som skolans ledning säger om yrkes elevernas frånvaro i idrott och hälsa.

4.3 Vilka skillnader mellan elever i yrkes- och studieförberedande klasser kan ses i andra avseenden kring ämnet?

De första jämförelserna som avvek mellan programmen pekade mot att studieförberedande elever hade en bättre allmän trivsel i livet, kände fler positiva känslor inför lektionerna i idrott och hälsa, kände sig mer sällan kränkta på lektionerna än yrkeselever.

Med detta i åtanke kanske det är ännu viktigare att ha en närvarande och väl bemötande lärare för de som behöver en starkare självkänsla. Att hela tiden mätas med andra kan ge självkänslan en törn och individen kan istället börja bygga upp en negativ självbild just för att få vara någon än ingen alls. Kanske väljer individen likasinnade personer i sin omgivning och

börjar därmed bygga en ovetande negativ identitet runt sin egen person? Att man påverkas i grupper är inget nytt och det kanske är det som sedan orsakar att motivation och betygen sänks.

4.4 Om skillnader finns, vilka faktorer kan förklara dessa?

Enligt statistiskt säkerställd data kan yrkesförberedandeprogrammens negativa syn med lågt deltagande i ämnet bero på;

- Betyget
- Motivationen

Ett dåligt betyg från grundskolan kan tänkas vara orsaken till att elever i yrkesklasserna är mindre motiverade då de är mindre angelägna att delta i ämnet.

I den öppna frågan om varför elever inte vill delta i ämnet låg orsakerna i klar majoritet i yrkeselevernas motivation, att inte orka och att det var tråkigt i 16 av totalt 26 svar. Det kan dock vara fler som är omotiverade men de gav inte uttryck för dessa svar. Resterade yrkeselever lade sitt missnöje på läraren eller lektionsinnehållet.

Att betyget skulle vara en orsak till att inte delta skriver ingen om. Fallet är att eleverna aldrig har fått betyg i idrott och hälsa vid denna tidpunkt och därför grundar sig det senaste betyget på grundskolans betyg. Ett viktigt betyg, då den skulle kunna påverka elevernas motivation och deltagande. Å andra sidan är intagningspoängen högre för de studieförberedande klasserna jämfört med yrkesklassernas poäng. Det kan därför tolkas att studieförberedande klasser generellt sätt har bättre betyg i alla ämnen från grundskolan än yrkeselever och det kan i sin tur förklara denna betygsskillnad mellan programmen i ämnet. De elever som söker sig till studieförberedande program kan därför från början vara mer motiverade och skolsugna.

En annan intressant aspekt är att grupperna emellan inte uppgav någon skillnad i hur ofta de utför fysisk aktivitet på fritiden eller för aktiviteternas mångfald på fritiden har sett ut för individen. Det kan tänkas att elever som är skoltrötta ändå intresserar sig för fysisk aktivitet men inte i skolan. Kan det finnas en rädsla i att bli bedömd och jämförd med andra?

I Bråkenhielms resultat ses ett tydligt samband mellan IG och prestationsinriktade betyg. IG-pojkarna på högstadiet menar på att idrott och hälsa oftast är tävlingsinriktat. Vid jämförelse av både prestationer och kroppen gör att de inte vill delta i idrotten.

Redelius undersökning gjort på 9:or pekar på att de elever som är positivt inställda också föredrar tävling och betyg, samt att de lär sig sådant som de kan ha nytta av. De negativt inställda eleverna kände sig mer spända, mindre intresserade och mindre tillfredsställda i mötet med tävling än de positivt inställda eleverna. Lärarna bedömde även de positivt inställda eleverna som ”bättre” i ämnet och gav dessa ett högre betyg.

Skulle blyga och asociala elever ha sämre chans att få ett högre betyg? Hur ser en positiv inställd person ut och bedöms vi på fel grunder?

Det är helt klart att elever uppfattas på olika sätt av läraren, men på vilka grunder? Enligt Redelius och Bråkenhielms studier verkar prestation i hög grad vara något som de bland annat blir bedömda på. Prestation är hur väl aktivitetsförmågan är hos personen. I tävling mot varandra syns detta tydligt hos kompisars reaktioner och även kanske hos läraren. Att få betyg betyder att bli bedömd på papperet över de kunskaper personen besitter. På vissa syns dessa kunskaper bättre än andra. Det finns elever som är mer utåtriktade som gärna visar hur snabbt de kan springa medan andra är mer tillbakadragna till sättet och kanske istället blir dömda på beteendet istället för faktiska förmågor.

Att bli bedömd är en iakttagelse från vår omgivning och bekräftar det vi vill se eller inte se hos oss själva. För att en positiv utveckling ska ske så vill vi hellre bli bedömda i det vi vill vara och strävar efter. Om vi har en positiv strävan har vi också en motivation och vi känner situationen och gruppen som meningsfull. Skulle situationen inte kännas meningsfull kan det tänkas att motivationen sjunker då vi känner rädsla eller obehag inför något och ser då till att behålla den så, enligt identitetsteorin. Den negativa identitetsutvecklingen kan därför påbörjas.

I arbetargruppens teori förklaras den negativa identitetsutvecklingen som något kontinuerligt och som fortsätter att existera hos människan. Kopplat till eleven kan tänkas att denna känner att det är bättre att vara sämre hellre än att inte vara något alls. Personen i fråga slutar göra bra ifrån sig och tappar lusten att ens försöka. Drivkraften kan därmed försvinna likaså

motivationen. Det kan tänkas att detta inte bara sker i ämnet idrott och hälsa utan även i andra ämnen. Det behöver inte heller förklara att eleven är mer negativt inställd till ämnet i egentlig mening, men lusten till att nå målet är helt enkelt inte kvar.

När elever i ett senare skede grupperar sig med likasinnade kamrater och i det här fallet yrkesförberedandeprogrammen där flera elever kan ha haft denna negativa identitetsutveckling, kan det tänkas att de också upprätthåller sin frustration och sin identitet tillsammans. De känner igen sig i att inte ha någon större lust och börjar handla mer demonstrativt i att exempelvis inte komma till idrott och hälsalektionerna.

Som alla ämnen har även idrott och hälsa mål som ska uppnås, vilket kan ses i dagens kursplan. Kanske bör vi ifrågasätta vår lärandeform för att kunna nå fram till alla elever. Vad är viktigt att ha med och hur gör vi ämnet motiverande för alla elever? Bör betyg i idrott och hälsa verkligen sättas eller bör läraren bli tydligare på att visa att prestation inte handlar om att jämföra elever sinsemellan?

Det ska inte glömmas att de elever som deltog mest på lektionerna också hade bättre betyg. De har troligtvis blivit positivt bekräftade och hittar därför också i större utsträckning en mening med att delta. Men kan ämnet bli meningsfullt för alla? Den amerikanska studien pekade på hur viktigt det är att ge mening i det som görs. Nu visade mina resultat inte på hur meningsfullt eleverna tyckte lektionerna var, däremot kan låg motivation bero på att eleverna tycker att ämnet idrott och hälsa inte är till någon stor nytta. Redelius visade på att elever som var mer positivt inställda till ämnet också lärde sig sådant som de kunde ha nytta av.

I kursplanen står att eleverna ska kunna analysera egna vägar och metoder för att kunna nå den egna hälsan och välbefinnandet genom att kritisk värdera olika aktiviteters betydelser för den egna hälsan. En svensk studie i åk 9 visar bristen på interaktionen mellan lärare och elever där tid och utrymme för diskussion inte ges. De visar på betydelsen av ett reflekterande kunskapsinhämtande och kritisk tänkande i ämnets innehåll. Eleverna kan därför ha svårare att hantera lärandet som meningsskapande.³⁴

³⁴ Suzanne Lundvall, Jane Meckbach, Johan Wahlberg, s.12ff.

Enligt arbetargruppens identitet ska frågorna hur och vad och varför vara klara och begripliga för eleverna, så att det som görs ska bli meningsfullt för eleverna. Om kunskapsobjektet blir tydligare kan det antas att motivationen också lättare bibehålls. Ett annat sätt att hålla kvar motivationen är bemötandet. Ridgers pekar i sin studie på att positiva uppmuntrande kommentarer som används i skolidrotten kan skapa känslor av kompetens hos både pojkar och flickor.

4.5 Sammanfattning av diskussion

I min studie har detta kunnat påvisas;

- Yrkeselever positionerar sig negativt till idrott och hälsa då de inte deltar på lektionerna i samma utsträckning som studieförberedande elever.
- Tidigare betyg samt motivation påverkar yrkeselever i hög grad till att inte delta på idrott och hälsalektionerna.
- Miljömässiga faktorer som stress, ombytes- och duschtvång påverkar inte nämnvärt yrkeselevers deltagande i ämnet.
- Att inte delta på idrott och hälsalektionerna behöver inte betyda att eleverna är negativt inställda till fysisk aktivitet men kan däremot vara negativt inställda till ämnet.
- Yrkeselever påvisar inga större skillnader i upplevelser som att vara nöjda eller tycka att ämnet är viktigt än studieförberedande elever. Detta tolkar jag som att de inte är mer negativt inställda till ämnet i dessa avseenden.

Sammanfattningsvis är yrkeseleverna mer negativt inställda till ämnet idrott och hälsa då de inte vill delta i ämnet medan studieförberedande elever är mer positiva till ämnet över lag. Betyget från grundskolan i idrott och hälsa kan i min undersökning ha en påverkan på elevers motivation för att fortsättningsvis vilja delta i ämnet idrott och hälsa på gymnasieskolan. Men det bör också framföras att en motivationsundersökning i grundskolan saknas. Vi vet inte ifall motivationen redan var låg innan eleverna fick sina betyg eller om det var betyget som kan ha påverkat motivationen.

Enligt de gruppteorier och sociala samspel som har tagits fram i studien pekar på att yrkesförberedande elevers ovilja att delta i ämnet kan bero på betyget då de håller kvar och förstärker detta beteende i sin sociala gemenskap. Idrottslärarens bemötande och interaktion med eleverna om vad som gör ämnet meningsfullt kan vara betydande för elevers motivation. I sin tur kan motivationen ge upphov till ett bättre betyg och vidare lust att vilja delta i ämnet Idrott och hälsa.

4.7 Vidare forskning

Det kan vara intressant att göra en vidare studie på elever som inte deltar i idrott och hälsa och se om kognitiv beteendeterapi kan få fram lusten till att delta i skolan igen. Eventuellt kan de skoltrötta eleverna se annorlunda på sig själva och framtiden och därmed delta lite oftare i ämnet. Att inte ha med betyg i de två första årskurserna kan vara ett klokt val av den undersökta skolan i min studie. Det skulle även vara intressant att göra en längre tids undersökning på hur elever från grundskolan till gymnasiet ändrar sin inställning till idrott och hälsa beroende på betyg, interaktion och bemötande de får av läraren.

Käll- och litteraturförteckning

Berggren Caroline, "Flickor och pojkar på gymnasiet och deras hälsovanor", *Beteendevetenskaplig idrottsforskning, svebis:s årsbok*, (2001), s. 3-19.

Bråkenheim Görel, "Ingen gympa för mig!-en undersökning av skälen till att elever inte deltar i ämnet Idrott och hälsa.", *Svensk idrottsforskning*, 17 (2009:2), s. 30-33.

Couturier, Lynn E., Chepko, Stevie, Coughlin, Mary Ann, Physical Educator; "Whose Gym Is It?-Gendered perspectives on middle and secondary School Physical Education, 3 (2007:64), pp.152-157.

D. Ridgers Nicola, Della M. A. Fazey, Stuart J. "Fair clough, "Perceptions of athletic competence and fear of negative evaluation during physical education", *British Journal of Educational Psychology*, 7 (2007), pp.339-349.

Erikson, Erik H., *Identity and the life cycle*. (W.W. Norton:1980).

Ericsson, C m.fl. (2003) *Skolämnet Idrott och hälsa i Sveriges skolor- en utvärdering av läget hösten 2002*. (Örebro: Örebro universitet: institutionen för Idrott och hälsa).

Gustafsson Lars H. *Elevhälsan börjar i klassrummet*, (Lund: Studentlitteratur, 2009).

Gymnastik- och idrottshögskolan, *Att ange källor: Råd och anvisningar till studenter på GIH* (2005). <<http://www.ihs.se/upload/Publicerat/Kompendier/Att%20ange%20källor.pdf>>

Hassmén, Nathalie & Hassmén, Peter, *Idrottsvetenskapliga forskningsmetoder*, (Stockholm: SISU idrottsböcker, 2008)

Lundvall Suzanne, Meckbach Jane, Wahlenberg Johan, "Lärandets form och innehåll", *Svensk idrottsforskning*, 17 (2008:4), s.17-22.

Läroplaner för det obligatoriska skolväsendet och de frivilliga skolformerna: Lpo 94: Lpf 94 (Stockholm: utb dep, 1994)

Meckbach Jane och Lundvall Suzanne, "Flickor och fysisk aktivitet", *Svensk idrottsforskning*, 17 (2008:4), s.12-16.

Myndigheten för skolutveckling <http://www.oru.se/oru-upload/Institutioner/Halsovetenskap/Extern/Forskning/Idrott/Idrott_H%C3%A4lsa_NU_3/115765_idrott.pdf>(Acc.2009-09-13).

Patriksson Göran, "Ämnet Idrott och hälsa i gymnasieskolan. -elev och lärarperspektiv", *Svensk idrottsforskning*, 11 (2002:3), s. 49-53.

Redelius Karin och Larsson Håkan, "Mellan nytta och nöje-bilder av ämnet Idrott och hälsa" rapport nr 2 i serien Skola-Idrott-Hälsa,(Stockholm: GIH, 2004)

Stensmo, Christer, *Vetenskapsteori och metod för lärare*, (Uppsala: Kunskapsföretaget, 2002).

Svedberg Lars, *Grupp psykologi*, (Lund: Studentlitteratur, 2008).

Wikipedia, sökning:socialpsykologi: <http://sv.wikipedia.org/wiki/socialpsykologi>
(Acc.19-10-09)

Bilaga 1

KÄLL- OCH LITTERATURSÖKNING

Mitt syfte är att undersöka gymnasielevens inställning till ämnet Idrott och hälsa och specifikt ta reda på om det finns skillnader mellan yrkesförberedande- och studieförberedande programmen och vad eventuella skillnader kan bero på.

- Vad skiljer sig mellan yrkes- och studieförberedande programmen med avseende på hur viktigt eleverna tycker ämnet är och hur nöjda de är med ämnet Idrott och hälsa?
- Hur skiljer deltagandet i ämnet Idrott och hälsa mellan yrkes- och studieförberedande klasser?
- Vilka skillnader mellan elever i yrkes- och studieförberedande klasser kan ses i andra avseenden kring ämnet?
- Om skillnader finns vilka faktorer kan förklara dessa?

Vilka sökord har du använt?

Engelska: Physical education, student, motivation.*

Svenska: Attityder, Idrott och hälsa, gymnasiet, yrkeselever, obehag, hälsa

Var har du sökt?

GIH:s bibliotekskatalog, Sve Med+, PubMed, Eric CSA, Google Scholar, Sport Discus

Sökningar som gav relevant resultat

GIH:s bibliotek: "Idrott och hälsa" "gymnasiet" "yrkeselever"

Google Scholar: "Obehagskänslor" "Idrott och hälsa" "attityder" "hälsa"

Sve Med+: "attityder" "hälsa och idrott"

*Sport Discus: Physical education and student*and discomfort*

CSA: Physical education and student and discomfort*

Kommentarer

Min första sökning byggde på att hitta rätt på elevers obehagskänslor. Tyvärr kunde jag inte fullfölja min första tilltänkta undersökning pga. en annan orsak än litteratursök. Därför började jag om mitt sökande. Jag har dock tagit med två artiklar som jag hämtade från mitt första litteratursök, därav sökordet "obehag". I det andra litteratursöket har jag mestadels hittat forskning genom Sve Med+. Det var dock svårt att finna relevant forskning i de engelska databaserna. Men även i den svenska skolforskningen på gymnasiet då den inte verkar vara så utbredd. För anvisningar gällande litteraturförteckning, citat och fotnoter hänvisas läsaren till kompendiet Att ange källor.

Bilaga 2

ELEVENKÄT – UNDERSÖKNING AV ELEVERS UPPLEVELSER INFÖR ÄMNET IDROTT OCH HÄLSA

Den elev som svarar på denna enkät är anonym och kommer inte att kunna spåras. Denna undersökning är frivillig. Det är av stort värde för undersökningens kvalitet att flertalet vill medverka.

1. Kön *

Man
Kvinna

2. Yrkesprogram och årskurs *

3. Hur ser din klassammansättning ut? *

100% pojkar
Flest pojkar
50/50
Flest flickor
100% flickor

4. Hur viktigt är idrottsämnet för dig?

Mycket viktigt
Viktigt
Något viktigt
Inte viktigt
Vet ej

5. Hur nöjd är du med vad ämnet Idrott och hälsa erbjuder dig?

Mycket nöjd
nöjd
något nöjd
inte nöjd
vet ej

6. a) Hur ofta deltar du i Idrott och hälsa?

Alltid
Oftast
Ibland, 50/50
Sällan
Aldrig

6. b) Att jag inte deltar beror på.....

(svara bara om du avsiktligt inte vill delta)

7. Vilket var ditt senaste betyg i Idrott och hälsa?

Fick inget
IG
G
VG
MVG

8. Vad för innehåll vill du helst ha i ämnet?

Numrera från 10 till ett. 10 är det du helst vill ha och 1 det du minst vill ha i ämnet.

Teorikunskaper kring hälsa
Individanpassade aktiviteter
Gruppindelningar med olika aktiviteter
Träning fokuserat på styrka
Tävlingsinslag
Kreativ rörelseträning
Ledarskapsträning
Samarbetslekar
Träning fokuserat på kondition
Teknikträning

9. Vad för innehåll erbjuder ämnet Idrott och hälsa?

Numrera från 10 till ett. 10 är det som ämnet erbjuder mest och 1 det som erbjuds minst.

Teorikunskaper kring hälsa
Individanpassade aktiviteter
Gruppindelningar med olika aktiviteter
Träning fokuserat på styrka
Tävlingsinslag
Kreativ rörelseträning
Ledarskapsträning
Samarbetslekar
Träning fokuserat på kondition.
Teknikträning
Jag är aldrig där så jag vet inte.

10. Vad för aktiviteter vill du helst ha i ämnet?

Numrera från 10 till ett. 10 det du helst vill ha och 1 det du minst vill ha i ämnet.

Dans, aerobics
Friluftaktiviteter
Orientering
Bollspel, bolllekar
Simning
Styrketräning
Racketspel
Gymnastik
Konditionsträning
Friidrott

11. Vad för aktiviteter erbjuder ämnet mest?

Numrera från 10 till ett. 10 det som erbjuds mest och 1 det som erbjuds minst.

Dans, aerobics
Friluftaktiviteter
Orientering
Bollspel, bolllekar
Simning
Syrketräning
Racketspel
Gymnastik
Konditonsträning
Friidrott
Jag är aldrig där så jag vet inte.

12. Får eleverna vara med och bestämma vilka aktiviteter som ämnet Idrott och hälsa ska innehålla?
Elevinflytande i aktivitetsval

Vi bestämmer helt/ Läraren bestämmer aldrig
Vi bestämmer oftast/ Läraren bestämmer sällan
Vi bestämmer till hälften/ Läraren bestämmer till hälften
Läraren bestämmer oftast/ Vi bestämmer sällan
Läraren bestämmer helt/ Vi bestämmer aldrig

13. a) Den här känslan upplever jag ofta inför Idrott och hälsa.
Markera det alternativ som stämmer bäst in på dig för varje känsla.

1 Inte alls 2 Ganska litet 3 Måttligt 4 Ganska mycket 5 Mycket

Glad
Motiverad
Duktig
Trygg
Upprymd
Avslappnad

13. b) Vilka av följande faktorer bidrar till att du känner dessa positiva känslor mer än måttligt?
Markera de alternativ som stämmer in bäst på dig.

Klasskamraters bemötande
Lärares bemötande
Utmaning
Betyg
Idrottssalar
Visa vad man kan
Egna motivationen
Annat. Beskriv gärna: _____
Jag känner inte dessa känslor mer än måttligt.

14. a) Den här känslan upplever jag ofta inför Idrott och hälsa.
Markera det alternativ som stämmer bäst in på dig för varje känsla.

1 Inte alls 2 Ganska litet 3 Måttligt 4 Ganska mycket 5 Mycket

Utanför
Nervös
Osäker
Obehag
Uttråkad
Ångest

14. b) Vilka av följande faktorer bidrar till att du känner dessa negativa känslor mer än måttligt?
Markera de alternativ som stämmer in bäst på dig.

Duschtvång
Klasskamraters bemötande
Lärares krav
Ombytessituationer
Stress
Betyg
Idrottssalar
Hur vi värderas utifrån andra
Egna motivationen
Annat. Beskriv gärna: _____
Jag känner inte dessa känslor mer än måttligt.

15. Vad för fysiska aktiviteter utför du på fritiden?

Minst en 30 minuters pulshöjande aktivitet. Om du inte har någon/några aktiviteter hoppar du över till nästa fråga.

16. Hur många aktivitetstillfällen har du under en normal vecka?

Med normal vecka menas exempelvis ej semestervecka eller sjukdom.

Tränar aldrig

Mindre än en gång till 1g/ veckan

2-3 ggr/ veckan

4 ggr till fler ggr i veckan

Tränar oregelbundet

17. Vilka fritidsaktiviteter har du hållit på med under ditt liv?

Skriv ned de aktiviteter du kommer ihåg att du har tränat. Aktiviteterna ska ha utförts under minst tre månader och inte några enstaka gånger.

Fotboll

Innebandy

Dans

Akrobatik

Gymnastik

Handboll

Basket

Skidåkning

Löpning

Orientering

Ishockey

Volleyboll

Tennis

Badminton

Kampsport

Amerikansk fotboll

Rugby

Brottning

Konstsim

Ridning

Simning

Vindsurfing

Utförsskidåkning

Fridrott

Annat: _____

18. Hur ofta har du känt dig kränkt då du har deltagit i Idrott och hälsa?

Svara så ärligt du kan på denna känsla som oftast får dig att må riktigt dåligt!

Alltid

Ofta

Ibland

Sällan

Aldrig

19. Har denna känsla varit återkommande från en och samma person/personer?

Ja

Nej

Vet ej

Känner mig inte kränkt

20. Hur trivs du med livet i allmänhet?

Mycket bra

Bra

Något bra

Inte bra

Vet ej